

Marek Leszczyński, Vladimir Mika

Bezpieczeństwo społeczne w nowym pojmowaniu bezpieczeństwa państwa

Acta Scientifica Academiae Ostroviensis nr 33, 101-111

2010

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marek Leszczyński¹
Vladimir Mika²

Bezpieczeństwo społeczne w nowym pojmowaniu bezpieczeństwa państwa

Streszczenie: Artykuł prezentuje kwestię bezpieczeństwa socjalnego w relacji do bezpieczeństwa państwa, zwracając uwagę na zwiększenie znaczenia bezpieczeństwa społecznego na tle innych rodzajów bezpieczeństwa.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo państwa, ryzyko socjalne, bezpieczeństwo społeczne

Współcześnie, na początku XXI wieku, termin „bezpieczeństwo” jest stosowany w wielu krajach do opisu zarówno pojęcia jak i sposobu podejścia do ochrony i obrony narodu, a także określonych programów i działań podjętych z zamiarem osiągnięcia tego ważnego celu³. Poglądy głoszące potrzebę poszerzenia zakresu przedmiotowego bezpieczeństwa występowały już wcześniej, ale ich wpływ zwiększał się stopniowo wraz z malejącym znaczeniem realistycznego myślenia związanego z zanikającą zimną wojną i rozwijającymi się krytycznymi studiami strategicznymi⁴. Zakończenie zimnej wojny i rozwój globalizacji zmieniły środowisko bezpieczeństwa. Zakres zainteresowań teoretycznych nad bezpieczeństwem rozszerzał się w odpowiedzi na te zmiany w połączeniu z wysiłkami redefiniowania pojęcia bezpieczeństwa. W szczególności efektywne wysiłki podjęła politologia, która wykorzystując dorobek antropologii, socjologii i ekonomii oraz metod behawioryzmu i strukturalizmu, realizowała badania określane jako *peace research*, *peace studies* lub *peace and conflict studies*, rozpoznając istotę wojen i bezpieczeństwa międzynarodowego oraz niewojskowe środki

¹ dr, Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Św., Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach

² Uniwersytet w Żylinie

³ Z. Nowakowski, *Bezpieczeństwo narodowe – ewolucja pojęcia i zakresu*, Warszawa 2007.

⁴ J.A. Vasquez, *The Power of Power Politics: A Critique*, Frances Pinter, London 1983, s. 19-22.

kształtowania ładu pokojowego⁵. Także w Polsce zainteresowania badaczy objęły kwestie pokojowego współistnienia, zbrojeń i rozbrojenia oraz ich wojskowych, politycznych, gospodarczych i społecznych konsekwencji, jak również teoretyczne zagadnienia bezpieczeństwa międzynarodowego (Janusz Stefanowicz, Ryszard Zięba) i modeli bezpieczeństwa (Stanisław Bieleń, Zbigniew Berent, Janusz Gilas)⁶.

Nowe myślenie o bezpieczeństwie rozkwitło w związku z zakończeniem zimnej wojny i opublikowaniem nowatorskiej pracy Barry Buzana *Ludzie, państwa i strach*, prezentującej „zakres międzynarodowych studiów bezpieczeństwa w *post* zimno wojennym porządku”⁷. Odnośnie koniecznych warunków bezpieczeństwa, Buzan analizuje rodzaje zagrożeń bezpieczeństwa i opisuje jego pięć obszernych sektorów: wojskowy, polityczny, społeczny, ekonomiczny i ekologiczny, czym popiera wielowarstwowe podejście do bezpieczeństwa zachowujące realistyczny paradygmat, ale ze znacznie rozszerzonym ujęciem natury bezpieczeństwa⁸. Buzan opisuje bezpieczeństwo społeczne (ang. *societal security*) jako termin tożsamości. „Bezpieczeństwo społeczne dotyczy utrzymywania, w zadowalających warunkach rozwoju, tradycyjnych wzorców języka, kultury i tożsamości religijnej i narodowej oraz zwyczajów”⁹. Nacjonalizmy i naciski na ponowne wytyczenie granic mogą powodować napięcia w krajach, które posiadają ludność o różnym pochodzeniu etnicznym¹⁰. Bezpieczeństwo społeczne jest również blisko związane z „bezpieczeństwem socjalnym”, które dotyczy zagrożeń o charakterze społecznym wywołanych przez analfabetyzm,

⁵ Zob. obszerne omówienie w: *Pokój w teorii i praktyce stosunków międzynarodowych*, pod red. J. Kukułki, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1991, s. 9 – 85.

⁶ M. Tabor, *Badania pokoju w Polsce* [w:] *Pokój w teorii i praktyce stosunków międzynarodowych*, pod red. J. Kukułki, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1991, s. 59 – 71.

⁷ B. Buzan, *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*, Wheatsheaf Books, Brighton 1983; wyd. drugie i popr.: *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Harvester Wheatsheaf, London 1991.

⁸ Z. Nowakowski, *Bezpieczeństwo narodowe – ewolucja pojęcia i zakresu*, Warszawa 2007.

⁹ B. Buzan, *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*, Wheatsheaf Books, Brighton 1983; wyd. drugie i popr.: *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Harvester Wheatsheaf, London 1991, s.19.

¹⁰ Zob. M.E. Brown, *Nationalism and Ethnic Conflict*, wyd. popr., The MIT Press, Cambridge 2001, s. 3 – 12.

dyskryminacje, choroby, ubóstwo, przestępczość, narkotyki i terroryzm¹¹. Bezpieczeństwo społeczne może być zagrożone zarówno przez problemy wewnątrzpaństwowe jak i tradycyjne zagrożenia bezpieczeństwa narodowego, spełniając rolę instrumentalną dla powstania i istnienia wartości materialnych i duchowych¹².

Przyczyną poszukiwania bezpieczeństwa są różnego rodzaju zagrożenia, w przypadku bezpieczeństwa społecznego chodzi zatem o zagrożenia społeczne. Zagrożenia społeczne dotyczą przede wszystkim poziomu bezpieczeństwa społecznego. Bezpieczeństwo, według J. Supińskiej¹³ to tyle co wolność od zagrożenia. Ulrich Beck - niemiecki socjolog, nazwał *społeczeństwem ryzyka* społeczeństwo zagrożone skutkami ubocznymi rozwoju naukowo-technicznego. Równocześnie można wysunąć wnioski, że chodzi tu nie tylko o konsekwencje zdrowotne dla człowieka i natury, lecz także o *społeczne, gospodarcze, polityczne konsekwencje skutków ubocznych tych skutków ubocznych*; należą do nich: załamanie rynku, dewaluacja kapitału, biurokratyczne kontrole decyzji przedsiębiorstw, otwarcie nowych rynków, gigantyczne koszty, procesy sądowe, utrata twarzy¹⁴.

W społeczeństwie ryzyka, stopniowo albo skokowo – przez alarm ostrzegający przed smogiem, wypadek z trującą substancją itd. – powstaje *polityczny potencjał katastrof*. (...) Społeczeństwo ryzyka jest społeczeństwem *katastrof*. Zagraża mu to, że stany wyjątkowe stają się normalnymi¹⁵. W ten oto sposób Ulrich Beck najprecyzyjniej wyraził istotę związków: bezpieczeństwo – zagrożenia – ryzyko: „(...) społeczeństwo ryzyka. Jego normatywny antyprojekt, który leży u jego podstaw i który je napędza, to *bezpieczeństwo*”¹⁶. Normatywnym antyprojektem *bezpieczeństwa* jest *niebezpieczeństwo (zagrożenie)*.

¹¹ O. Waever, B. Buzan, M. Kelstmp, P. Lemataire, *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, Centre for Peace and Conflict Research, Pinter Publishers, London, 1993, s. 18 – 27.

¹² W. Tubacki W., *Etyczne aspekty bezpieczeństwa na tle pewnych „stałych” cech natury ludzkiej*. /in:/ ROSA R.: (red.) *Edukacja dla bezpieczeństwa i pokoju w jednoczącej się Europie*. Siedlce: WSRP 1999, s. 33.

¹³ J. Supińska, *Dylematy polityki społecznej*, Instytut Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1991.

¹⁴ L. F. Korzeniowski, *Securitology as a scientific discipline. The concept of safety*. “Science&Military” No 1/2007. Liptovsky Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika 2007, s. 40-44.

¹⁵ U. Beck, *Społeczeństwo ryzyka. W drodze do innej nowoczesności*, Wyd. Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2002, s. 33.

¹⁶ Ibidem, s. 64.

Zagrożenia naruszają bezpieczeństwo na wielu płaszczyznach życia społecznego¹⁷. W wymiarze obiektywnym przeciwieństwem bezpieczeństwa jest zagrożenie zaś subiektywnym – strach, lęk. Lęk neurotyczny w sytuacji realnych zagrożeń jest określany jako dewiacja jednostkowa, jeśli jednak lęk szerzy się wśród wielu członków społeczeństwa staje się faktem społecznym mający swój obiektywny wyraz. *Zagrożenia w ujęciu indywidualnym* mogą mieć dwojaki wymiar:

1. mogą występować niezależnie od jednostki
2. mogą być zależne od działań jednostki jeśli podejmuje ona zbyt duże ryzyko.

J. Supińska proponuje następujący systematyczny przegląd zagrożeń¹⁸:

1. **Przyroda** czyli ekosfera. Naturalne środowisko określane jako najstarsze źródło zagrożeń dla gatunku ludzkiego. Stanowi ono zagrożenie jeśli ginie zniszczona i zdominowana przez człowieka ale także gdy dominuje nad człowiekiem powodując różnego rodzaju klęski żywiołowe.
2. **Technika** czyli stworzona przez człowieka technosfera. Niesie ona zagrożenie gdy jest niedoskonała, niesprawna, nieekonomiczna ale także wówczas gdy jest tak rozwinięta gdy przerasta możliwości zrozumienia. Jak mówi autorka gdy przerasta ona możliwości obsługi i okiełznania stwarza świat wykraczający poza sferę ludzką np. w architekturze, urbanistyce czy informatyczną.
3. **System społeczno - ekonomiczno – polityczny** i uwarunkowania ich konkretnych zachowań jednostek. Wymienia ona:
 - Zorganizowaną pomoc: wojny, zbrojne konflikty, represje, system prawny ograniczający wolność, czy też niepraworządność;
 - Ekonomiczna walka o byt między konkurującymi ze sobą producentami na rynku oraz odpowiednik tej walki w innych sferach życia, co daje psychologiczny aspekt dżungli
 - Wyzysk i amencja pracy
 - Nadmierne wymagania formułowane bądź to bezpośrednio np. jako nakaz perfekjonalistycznej kultury lub pośrednio jako pochodna sytuacji konkurencyjności i przerostu aspiracji.

¹⁷ M. Ondrusek, *Socjalno-ekonomické riziko populacného vyvoja EU*, Uniwersytet w Żylinie, Żylina 2009.

¹⁸ J. Supińska, *Dylematy polityki społecznej*, Instytut Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1991.

- Nadmierne natręctwo instytucji ingerujących w życie prywatne jednostki i rodziny, naruszających niezbędną dla zdrowia psychicznego intymności, nawet wówczas gdy celem tych ingerencji jest dobro człowieka.
 - Tempa zmian, ich nierównomierność i różnokierunkowość określana jako niekorzystny dół ludzkiej psychiki szok przyszłości. Tu również zagrożenia wynikają z cyklicznych załamań gospodarki czy wreszcie różnego rodzaju napięcia wywołane przez lokalne krótkookresowe, zwiększone tempo wydarzeń;
4. **Agresja innych jednostek** czyli występujące we wszystkich epokach i systemach zachowania patologiczne przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu i mieniu, nietolerancja, nienawiść i zawiść. Przybierające różne formy zachowań skierowanych na innych ludzi.
5. **Sama osoba zagrożona** która staje się niekiedy zagrożeniem dla siebie, czasem wbrew własnej woli a czasem w wyniku dokonanego wyboru. Konkretnie źródłem zagrożenia może być:
- Organizm jednostki jako całości psychofizycznej, jako niedomagania wrodzone i nabyte
 - Czyny jednostki godzące w dobro i interesy innych osób lub systemy. Ze względu na grożące za nie odpowiedzialność i karę czyli lęk
 - Czyny jawne autodestrukcyjne, w przypadku samobójców, alkoholików czy różnego rodzaju zachowań odnoszących się do igrania z niebezpieczeństwem
 - Czyny jednostki konstruktywne, podejmowane w celu zwiększenia przyszłych korzyści, mimo niepewności sukcesu i mimo zagrożenia przegrana.

Przegląd zaprezentowanych źródeł zagrożeń wskazuje na ogromne bogactwo uwarunkowań, które mogą zachwiać poczuciem bezpieczeństwa postaw jednostek a nawet całą grupą społeczną w sytuacji gdy ich życie jawi się jako dryfowanie na krze lodowej bez jakichkolwiek możliwości na zmianę sytuacji. W podejściu reprezentowanym przez część polityków społecznych proponuje się aby zagrożenie rozpatrywano również przez pryzmat niezaspokojonych potrzeb. Uważa się bowiem, że niezaspokojenie potrzeb powoduje stan braku, który może stawać się czynnikiem kumulowania się różnych trudnych sytuacji w życiu jednostek i ich rodzin¹⁹.

¹⁹ J. Danecki, J. Auleytner, *Teoretyczne problemy polityki społecznej*, Wyd. ELIPSA, Warszawa 1999.

Wymienia się tu:

1. **Zagrożenie bytu** związane z brakiem dostępu do odpowiedniej wody, brakiem żywności, chorobami w wyniku niedożywienia czy dziećmi urodzonymi z wyraźną niedowagą.
2. **Zagrożenie schronienia** a więc w skrajnym przypadku bezdomności lub mieszkanie, które nie chroni przed normalnymi warunkami pogodowymi także mieszkanie bez odpowiednich urządzeń sanitarnych, przeludnienie mieszkań i mieszkanie położone w niebezpiecznym położeniu.
3. **Zagrożenie pracy.** Bezrobocie w tym szczególnie długotrwałe (rok bez pracy) i masowe (powyżej 3 lat bezrobocie długookresowe). Ryzyko utraty pracy, każde zajęcie zawodowe podważające autonomię pracownika oraz zagrożenia wypadkami przy pracy i chorobami zawodowymi
4. **Zagrożenie środowiska.** Związane z życiem na obszarze o wysokim stopniu zanieczyszczenia lub wysokim poziomie hałasu.
5. **Zagrożenie zdrowia.** Utrudniony dostęp do opieki zdrowotnej, zagrożenie chorobami, zwiększona umieralność niektórych grup społecznych oraz zagrożenie epidemiami oraz niepełnosprawnością.
6. **Zagrożone dzieciństwo.** W tym szczególnie dzieci porzucone, zaniebane, będące ofiarami przemocy, wychowujące się w rodzinach patologicznych oraz wychowujące się w niedostatku i ubóstwie.
7. **Zagrożenie osamotnieniem.** Czyli brak bliskich, zażytych relacji z innymi, brak wsparcie w rodzinie, brak wsparcia w trudnych sytuacjach życiowych, samotna starość i marginalizacja społeczna.
8. **Zagrożenie ekonomiczne.** Bezwzględne ubóstwo, brak odpowiedniego zabezpieczenia materialnego w przypadku określonych zdarzeń losowych.
9. **Zagrożenia fizyczne.** Czyli wzrost przestępstw przeciwko zdrowiu, zabójstwa, przemoc, terroryzm.
10. **Zagrożenie rozwoju.** Czyli utrudniony dostęp do szkół, niski poziom kształcenia, niedobór wyższego wykształcenia, brak dostępu do placówek upowszechniania kulturę i zacofanie kulturalne.

Z perspektywy polityki społecznej zagrożenie w wymiarze indywidualnym mogą powodować powstanie i narastanie krytycznych sytuacji

zyciowych. **Krytyczne sytuacje życiowe** zdaniem J. Daneckiego pojawia się wówczas, jeśli²⁰:

1. zagrożone jest życie, zdrowie, byt materialny, godność osobista
2. człowiek staje w obliczu nie zaspokojenia podstawowych potrzeb, często przy tym nieoczekiwanie oraz wobec konieczności podejmowania decyzji o dużym stopniu ryzyka.
3. zawodzą dotychczasowe mechanizmy adaptacyjne. Następuje destabilizacja, zaburzenia funkcjonowania, często załamanie dotychczasowej drogi życiowej.
4. z danej sytuacji nie widzi się wyjścia tylko w oparciu o własne siły.

W katalogu pojęć wiążących się z bezpieczeństwem występuje także pojęcie ryzyka. W kontekście bezpieczeństwa społecznego występuje **ryzyko socjalne**, uznawane za prawdopodobieństwo wystąpienia szkody związanej przede wszystkim z niemożnością zadowalającego spełnienia roli pracownika zarabiającego na utrzymaniu siebie i swojej rodziny. Niemożności tej w skrajnych przypadkach może towarzyszyć niezdolność do samoobsługi i samodzielnego życia.

Systematyczna lista ryzyk socjalnych pojawiła się w konwencji 102 Międzynarodowej Organizacji Pracy.

Wymienia się tu następujące ryzyka socjalne:

1. **Ryzyko zdrowia** – mające bardzo różne źródła ale podobne w skutkach, prowadzące często do niemożności zarobkowania i pokrycia dodatkowych wydatków na usługi leczenia.
2. **Ryzyko starości** – nieuchronne ze względów biologicznych, rozpatrywane ze względu na takie skutki jak niemożność zarobkowania a w dalszych fazach niezdolnością do obsługi.
3. **Ryzyko trwałej niepełnosprawności** – przejawiające się również trwałą niezdolnością do pracy.
4. **Ryzyko bezrobocia** – będące efektem niezdolności systemu ekonomicznego do wykorzystania potencjału ludzkiego.
5. **Ryzyko czasowej utraty zdolności do zarobkowania** – np. choroby
6. **Ryzyko osób niezdolnych do pracy utrzymywanych przez pracownika śmiercią ich żywiciela** – ryzyko śmierci jest tu rozpatrywane jako ryzyko źródeł utrzymania.

²⁰ J. Danecki, J. Auleytener, *Teoretyczne problemy polityki społecznej*, Wyd. ELIPSA, Warszawa 1999.

Bezpieczeństwo społeczne obejmuje całokształt działań prawnych, organizacyjnych realizowanych przez podmioty rządowe (krajowe i międzynarodowe), pozarządowe i samych obywateli, które mają na celu zapewnienie pewnego poziomu życia osobom, rodzinom i grupom społecznym oraz niedopuszczenie do ich marginalizacji i wykluczenia społecznego. Chodzi tu zwłaszcza o zapewnienie pomocy ludziom czasowo bądź trwale niezdolnym do pracy zawodowej, którzy znaleźli się na skutek własnej niezaradności w trudnej sytuacji życiowej, lub padli ofiarą niezależnych od nich zdarzeń losowych – pożar, powódź, inne klęski żywiołowe. Istotne znaczenie ma tutaj uwaga o konieczności wzmocnienia odpowiedzialności obywateli za los własny i los rodzin, ponieważ walka z marginalizacją i nadrzędna rola państwa w tym procesie nie może kształtować postaw znanych jako wyuczony syndrom bezradności. Polega on na stopniowym zatracaniu umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach życiowych i sięganie po pomoc instytucji pomocy społecznej w sytuacjach do tego nieuprawnionych. Drugim elementem bezpieczeństwa społecznego jest tworzenie warunków rozwojowych, w rozumieniu autora niniejszej pracy, chodzi tu zwłaszcza o aktywne uczestnictwo w tworzeniu dochodu (uczestnictwo w rynku pracy) jako podstawa do samodzielności ekonomicznej²¹.

Jednakże **bezpieczeństwo społeczne** to nie tylko wolność od zagrożeń. **Bezpieczeństwo społeczne** to także zdaniem Książopolskiego „istnienie realnych gwarancji pełnego rozwoju jednostek”²². Bezpieczeństwo społeczne znalazło się także w dokumencie „**Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej**”²³. W dokumencie tym czytamy m.in. „Do ważnych interesów narodowych Polski należy zagwarantowanie trwałego i zrównoważonego rozwoju cywilizacyjnego oraz gospodarczego kraju, stworzenie warunków do wzrostu dobrobytu społeczeństwa, do rozwoju nauki i techniki oraz do należytej ochrony dziedzictwa narodowego i tożsamości narodowej, a także środowiska naturalnego”. Katalog wymienianych w Strategii interesów narodowych daleko wykracza poza tradycyjne pojmowanie bezpieczeństwa odnoszące się do bezpieczeństwa w obszarze obronności i geopolityki. Wśród celów strategicznych Strategia wymienia m.in. „stworzenie warunków rozwoju

²¹ M. Leszczyński, *Bezpieczeństwo społeczne a bezpieczeństwo państwa*, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy, Kielce 2009.

²² M. Książopolski, *Bezpieczeństwo socjalne*, [w:] B. Rysz-Kowalczyk (red.), *Leksykon polityki społecznej*, Wyd. Aspra-Jr., Warszawa 2001.

²³ *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa MON, 2007.

cywilizacyjnego i gospodarczego, decydujących o możliwościach działania narodu i państwa a także zapewnienie możliwości korzystania przez obywateli z konstytucyjnych wolności, praw człowieka i obywatela oraz stworzenie bezpiecznych warunków do godziwego życia obywateli i rozwoju całego narodu, w wymiarze materialnym i duchowym”. Wyznaczone cele są zbieżne z pojmowaniem przez wspomnianego Księżopolskiego bezpieczeństwa społecznego nie tylko jako wolności od zagrożeń, ale także podstaw rozwoju społecznego i ekonomicznego. W katalogu działań wymienianych w Strategii zaraz obok „wzmocnienia suwerenności politycznej i ekonomicznej Polski, wymienia się zapewnienie wzrostu dobrobytu społeczeństwa i poprawy jakości życia obywateli”. Bezpieczeństwo społeczne traktowane jest jako integralna część bezpieczeństwa narodowego realizowanego przez państwo i utożsamianego z państwem. Stąd w literaturze, zwłaszcza w Polsce utożsamia się często pojęcie **bezpieczeństwo państwa – bezpieczeństwo narodowe**²⁴. W cytowanej Strategii bezpieczeństwa narodowego w części dotyczącej bezpieczeństwa społecznego zapisano m.in.: „Nadrzędnym celem działań państwa w dziedzinie bezpieczeństwa społecznego jest zapewnienie szybkiej i odczuwalnej poprawy jakości życia obywateli. Wymaga to (...) radykalnego ograniczenia sfery ubóstwa i zmniejszenia obszarów wykluczenia społecznego poprzez wzrost realnych dochodów wszystkich grup społecznych oraz zmniejszenie stopy bezrobocia (...). Ponadto priorytetami w tym zakresie (bezpieczeństwa socjalnego) będzie wzrost zatrudnienia, ze szczególnym uwzględnieniem aktywizacji grup społecznych znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, wzrost integracji społecznej i doskonalenie systemu zabezpieczenia społecznego, niwelowanie różnic cywilizacyjnych pomiędzy miastem i wsią, przeciwdziałanie niekorzystnym zmianom demograficznym oraz migracji obywateli młodego pokolenia”. Ponadto Strategia odnosi się do edukacji jako narzędzia realizacji idei bezpieczeństwa społecznego „(...) w tym celu zabiega się o wysoką jakość kształcenia na wszystkich szczeblach systemu edukacyjnego, podniesienie poziomu wiedzy ogólnej w społeczeństwie, jak również o dalszy rozwój nauczania specjalistycznego, upowszechnienie wśród obywateli innowacyjności i nowych technologii, a także wspieranie badań naukowych. Przedmiotem wyjątkowej troski państwa musi być system szkolnictwa wyższego, a zwłaszcza jego powiązanie z rynkiem pracy, kierunkami rozwoju gospodarki oraz potrzebami administracji publicznej”.

Jak widzimy bezpieczeństwo społeczne stanowi bardzo istotny problem z punktu zabezpieczenia interesów jednostki i interesu państwa. Można powiedzieć, iż państwo które lekceważy bezpieczeństwo społeczne własnych

²⁴ *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI w.*, R. Jakubczak, J. Flis (red.), Wyd. BELLONA, Warszawa 2006.

obywateli powoduje ich alienację od państwa, dezintegrację wspólnoty narodowej, a w efekcie niemożność odwołania się do patriotyzmu w stanach różnego rodzaju zagrożenia bytu państwowego. Państwo samo musi dokonać wyboru i określić zbiór wartości, które należy chronić przed zagrożeniami na określonym etapie rozwoju i w określonej sytuacji geopolitycznej²⁵.

Posumowanie

Mimo postępującego od 30-lat procesu globalizacji nadal w obszarze szeroko rozumianego bezpieczeństwa dominującą rolę pełni państwo narodowe. To ono posiada zarówno kompetencje władcze, jak i narzędzia oddziaływania na bezpieczeństwo w wymiarze międzynarodowym (poprzez przekazywanie swoich kompetencji na szczeble międzynarodowych instytucji i organizacji). W okresie post zimnowojennym poszerzono zakres pojęcia bezpieczeństwa o wątki niemilitarne. Należy do nich także bezpieczeństwo społeczne odnoszące się zarówno do kwestii socjalnych (zapewnienia godziwego bytu obywatelom demokratycznego państwa) jak też możliwości rozwoju jednostki i społeczeństwa przez udział w życiu kulturalnym, dostępie do usług publicznych czy podnoszeniu poziomu wykształcenia społeczeństwa. Obszar badań nad bezpieczeństwem społecznym wymaga dalszych studiów z wykorzystaniem interdyscyplinarnego podejścia na pograniczu nauk ekonomicznych i nauk o polityce.

Literatura:

1. *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI w.*, Jakubczak R., Flis J., (red.), Wyd. BELLONA, Warszawa 2006.
2. Beck U., *Spółczesność ryzyka. W drodze do innej nowoczesności*, Wyd. Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2002.
3. Brown M.E, *Nationalism and Ethnic Conflict*, wyd. popr., The MIT Press, Cambridge 2001.
4. Buzan B, *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*, Wheatsheaf Books, Brighton 1983; wyd. drugie i popr.:
5. *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Harvester Wheatsheaf, London 1991.

²⁵ Por. R. Zięba, *Teoria ogólna bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w XXI wieku. Księga jubileuszowa z okazji 30-lecia Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego*, praca zb. pod red. E. Haliżaka, R. Kuźniara, G. Michałowskiej, S. Parzymiesa, J. Simonidesa, R. Zięby, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2006, s. 944 i 946.

6. Danecki J., Auleytner J., *Teoretyczne problemy polityki społecznej*, Wyd. ELIPSA, Warszawa 1999.
7. Korzeniowski L.F., *Securitology as a scientific discipline. The concept of safety*. "Science&Military" No 1/2007. Liptovsky Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika 2007.
8. Księżopolski M., *Bezpieczeństwo socjalne*, [w:] Rysz-Kowalczyk B. (red.) *Leksykon polityki społecznej*, Wyd. Aspra-Jr., Warszawa 2001.
9. Leszczyński M., *Bezpieczeństwo społeczne a bezpieczeństwo państwa*, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy, Kielce 2009.
10. Nowakowski Z., *Bezpieczeństwo narodowe – ewolucja pojęcia i zakresu*, Warszawa 2007.
11. Ondruszek M., *Socjalno-ekonomiczne rizika populacneho vyvoja EU*, Uniwersytet w Żylinie, Žylinia 2009.
12. Supińska J., *Dylematy polityki społecznej*, Instytut Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1991.
13. *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, MON, Warszawa, 2007
14. Vasquez J.A., *The Power of Power Politics: A Critique*, Frances Pinter, London 1983.
15. Tabor M., *Badania pokoju w Polsce*, [w:] *Pokój w teorii i praktyce stosunków międzynarodowych*, J. Kukułka (red.), Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1991.
16. Tulibacki W., *Etyczne aspekty bezpieczeństwa na tle pewnych „stałych” cech natury ludzkiej*, [w:] R. Rosa (red.), *Edukacja dla bezpieczeństwa i pokoju w jednoczącej się Europie*, Siedlce 1999.
17. Waever O, Buzan B., Kelstmp M., Lemataire P., *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, Centre for Peace and Conflict Research, Pinter Publishers, London 1993.
18. Zięba R., *Teoria ogólna bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w XXI wieku. Księga jubileuszowa z okazji 30-lecia Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego*, praca zb. pod red. E. Halizaka, R. Kuźniara, G. Michałowskiej, S. Parzymiesa, J. Simonidesa, R. Zięby, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2006.